

Golliwudyň gizlin simwollary -1: Aý ritualy

Category: Kitapcy, Nukdaýnazar, Teatr we kino sungaty

написано kitapcy | 22 января, 2025

Golliwudyň gizlin simwollary -1: Aý ritualy GOLLIWUDYŇ GIZLIN SIMWOLLARY

► AÝ RITUALY

Häzirki wagtda "metbugat azatlygy" ýa-da "kino sungaty" diýen düşüňjeleriň döwrüň hapysalyklaryna bulaşman arassa bolup galmagy asla mümkin däl. Gynansak-da, birgiden şereketler halkara teleýaýlymlary gurmak we kinofilmlere sponsorlyk etmek arkaly erkinlik we sungat ýaly "tämiz" galmagy hökmany düşüňjeleri ýykyp-ýumrup, özleriçe gurýarlar, netijede biziň öňümize düýbünden başga formadaky zatlar çykarylýar.

Belki-de, metbugat azatlygy başga makalanyň temasydyr welin, şu ýerde käbir hususlara ünsüňizi çeksek gowy bolardy.

Amerikanyň "MSNBC TV" telekanaly "Microsoft" we "General Electric" şereketleriniň şarikdeşliginde guruldy. "NBC"-niň hojaýynlary "MS Microsoft"-niň wekilleridir.

2000-nji ýylda ABŞ-da prezident saýlawlarynda J.Buşuň kürsä gelmegi üçin "General Electric" şereketiniň 1.1 mln dollar, "Microsoft" şereketiniň 2.4 mln dollar eçilendigini köp kişi bilýänem dälidir.

"CBS" telekanalynyň hojaýynlarynyň kimligini yzarlap görýäň welin, arkasynda "Westinghouse Electric Company" şereketin çykýar. Ketdesi bolsa Frank Karlukkidir. Karlukki şol bir wagtyň özünde "Carlyle Group" şereketiniňem başlygy. Bu şereket 2000-nji ýylyň aýaklaryndaky Yrak okkupasiýasyny körükleýjileriň biridir. Şereketiň geçmiş sahypalaryny

waraklaýaň welin, onuň hasabyna Bin Ladin we J.W.Buş ýaly adamlaryň pul goýumlaryny goýandyklaryny görýärsiň we aňymyzda biygtyýar ýagdaýda ullakan bir sorag alamaty peýda bolýar.

"Viacom International" şereketiniň eýeçilik edýän telekanallaryna seredenimizde "Paramount Television", "Spelling Television", "MTV", "Showtime", "Nickelodeon" we "The Movie Channel" ýaly gibi strategik kanallary garşymyza çykýar. "Paramount Pictures" bolsa Golliwudyň läheňlerinden biri. Bu şereketiň meýilleşdirýän kinotaslamalary biri-birinden beter gözeilginç we aňyýetimize hüjüm edijilikli häsiýetde. Olaryň her birini aýry-aýry makalalarda derňemek gerek.

Şeýle-de, ähli temmäki önümlerini öndüriji "Phillip Morris" şereketi Jorj W.Buşuň saýlaw kompaniýasynda 2.9 million dollar eçilipdi. Haýran galaýmaly, "Fox TV", "The London Times", "New York Post" we Golliwudyň läheňlerinden "Twentieth Century Fox" kinoşereketi şol bir adam bolan Rupert Merdokyň elinde.

"Fox Movies" hem Golliwudyň iň strategik kinofilmlerini çykarmakda birinji orny eýeleýär.

"Time Warner" şereketiniňem J.W.Buşuň saýlaw kompaniýasyna 1.6 million dollar eçilmegine geň galarlyk zat ýok. ABŞ-da 15 milliona ýakyn işjeň agzasy bolan "CNN", "HBO", "Cinemax", "Turner Network Television", "Warner Brothers Television", "Cartoon Network", "Sega Channel", "TNT" we "Comedy Central" ýaly kabelli telekanallar onuň eýeçiligindedir. Şol sanda bu şereketiň "HBO Independent Productions", "Warner Home Video", "New Line Cinema", "Looney Tunes" ýaly kuwwatly şahamçalary-da bar. Metbugat serişdelerini öz holtumyna dykan 33 žurnalyň arasynda "Time", "People", "Fortune", "In Style", "Sports Illustrated" ýaly žurnallaryň barlygyny ýatlaman geçmek bolmaz. Diňe "Time" žurnalynyň tiražy 3,5 milliona ýetýär we dünýäde 40 million okyjysy bar. Ýagny, "Time Warner"-iň diňe bir özüniň halkara täsir edijiligi 400 million adama golaýlaýar. Munuň bilenem gutaranok. Şereket "AOL" bilen bileleşip öz kuwwatyny hasam artdyrdy.

Bu güýç-kuwwatyň diňe belli bir ugra gönükdirilýändigini, "Time Warner"-iň global aň gözegçiliginde Queen/Wezir roluny ýerine ýetirýändigini aýtsak, onda bu sözüimizi subut edip biljek köpsanly delili-de orta atyp bileris.

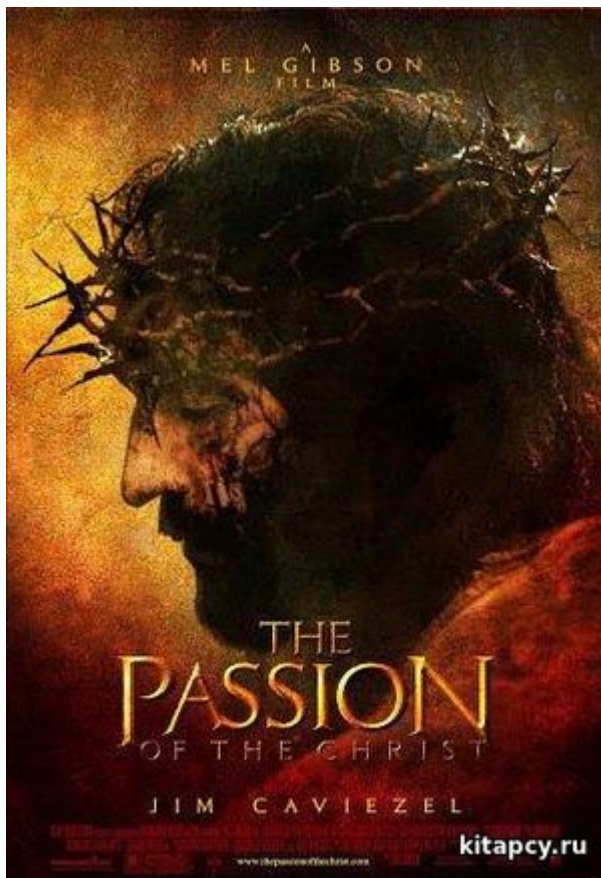
- **"Disney Company"**

"ABC" habarlar gullugynyň, "ESPN", "Miramax", "Touchtone Pictures" şereketlerine eýeçilik edýär. 2000-nji ýylda 640 müň dollar eçilmek bilen J.Walker Buşuň arkasynda durdy. Bularyň arabaglanyşyk tory hernäçe buýr-bulaşyk ýaly bolup görünse-de, elçyrasyny her tutan ýerimizde şol bir zada gözümüz düşýär. Iň bärkisi, Owganystan we Yrak okkupasiýalaryny taslanlaryň metbugat we kinomatografiýa sektorlaryny nähili ulanandyklaryny, habarlary "bitaraplyk" tagmasy bilen nädip diňe bir tarapyň bähbitlerini goramak maksady bilen dykgatymyza ýetirendiklerini aýyl-saýyl etmek mümkin. Global žurnalistika diýen düşünje, telewizion we kinomatografiýa sektory halkara maýadarlaryň el ujundaky pudaklardyr diýip boljak derejede bir-birleri bilen baglanyşyklydyr. Şonuň üçinem metbugat azatlygynyň, sungatyň we medeni çäreleriň diňe adynyň ýöräp, özeniniň başga-başga zatlar bilen doldurylandygyny gypynç etmän aýtsa bolar. Nämä gülmelidigimiz, nämä aglamalydygymyz, haýsy habary eşitmeli, haýsylaryny "eşitmeli däl", çagalarymyza haýsy multifilmleri tomaşa etdirmeli, özümüz haýsy teleseriallaryň muşdagy bolmaly ~ bu zatlaryň barysy öňünden taýýarlanylýar we berk gözegçiligiň astynda dozalary inçeden-inçe hasaplar bilen aň damarlarymyza goýberilýär.

Häzirki döwürde diňe iýmitleriň däl, konsepsiýalaryňam genetikaýa üýtgedilip, şol bir at bilen öňümüzde goýulýar. Eger bu şeýle bolýan bolsa, onda bizem ähli konsepsiýalary gaýtdan gözden geçirmegimiz we täzeçe düşündirmegimiz

gerekdir?..

Biziň köpümüz Golliwud tagmaly kinofilmlerde hristianlyk propogandasy edilyär diýip düşüňäris. Bu pikir şeýle bir ýaýrapdyr welin, munuň şeýle dældigini subut etmek mümkin däl. Sahnada haýsydyr bir buthananyň jaň sesini eşdenimizde, çokundyryş epizodlaryna duş gelenimizde ýa-da haç yşaratlaryny görenimizde bu pikiriň dogrulygyny görkezýän deliller diýip düşüňäris. Ýagny, kinofilmlerde käbir yşaratlaryň, simwollaryň ulanylýandygyny anyk bilýäris. Ýöne biziň görüp bilýänimiz we aýyl-saýyl edip bilýänimiz bary-ýogy şulardan ybarat.

- **Eýse, aýyl-saýyl edip bilmeýänlerimiz nämelerkä?**

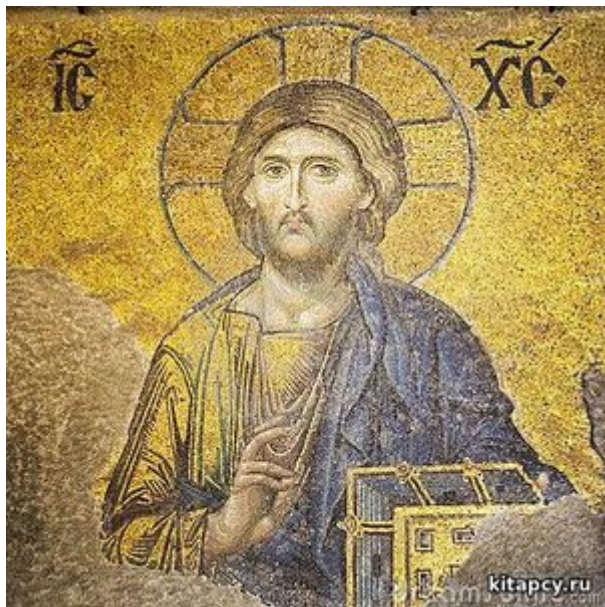
Mel Gibsonyň barypýatan katolikdigi hemmelere mälim. Ol hristianlygyň bähbidine "Isanyň yzalary" kinofilmini ekranlaşdyrды, kinofilmden düşen girdejini bolsa Watikana we Rim papalygynyň gözegçiligindäki missionerlerlik hereketleriň geriminiň giňemegi üçin jan edýän guramalara eçildi.

- **Ýogsa-da bu film hakykatdanam hristianlygyň bähbitlerine**

hyzmat edýärmikä?

Kinofilmiň "Injile" çapraz gelyän sahnalaryny näme bilen düşündirip bolar? Iň esasy sorag bolsa, Watikan hakykatdanam hristian dininiň bähbidi üçin döredildimikä?

"Isanyň yzalary" ("The Passion of the Christ" / "Страсти Христовы") kinofilminde käbir gözeilginç sahnalara ünsüňizi çekeliň. "Injilde" behiştiden gelen bir perişdäniň Isanyň gözüne görnendigi we onuň bilen gepleşendigi aýdylýar. Emma filmde Isa bilen gepleşmäge gelyän aýal sypatyna giren şeytan gelyär. Isa haça çüýlenende-de bu "aýal" görünýär, onuň gujagynda çaga bar, ýöne bu çaganyň "Antihrist", ýagny Deçjaldygyny aňmak kyn däl. Ýagny bu epizodda hristian ynanjynda Hudaýyň ogludygyny öňe sürülen Isa bilen şeytanyň ogly Deçjalyň umumylygy bar. Deçjal ýaňsylaýjy görnüşde gülümsireýär. Bu pursat we sahna katolik buthanalaryndaky "Merýem we onuň gujagyndaky çaga – Isa" freskalarynyň bire-bir kopiýasydyr. Bu sahnanyň filme nähili we näme üçin girizilendigi näbelli bolup galýar. Hiç bir dini çeşme Hezreti Isanyň pygamber bolmanka şeytan bilen duşuşandygyny ýazmaýar. Ýöne onuň filmde şeytan bilen duşuşýan sahnasynda Aý ritualynyň ulanylmagy üstünde giňişleýin durlup geçilmeli mesele. Çünki Aý simwolizminiň kökleri iňňän gadymy döwürlere uzaýar. Filmde dolan Aýyň astyndaky Isa biçäre halda arami dilinde Hudaýdan dalda isleýär. Edil şol wagtam onuň ýanyna şeytan gelyär, dolan Aýyň üstünden bolsa gara bulutlar geçýär. Biz edil şol wagt şeytanyň näme üçin aýal sypatynda görünendigine akyl ýetirip bileris. Aýyň garaňky tarapy ibraný mifologiýasynda Lilit personažy bilen baglanyşdyrylýar. Lilit köplenç ýylan sypatynda suratlandyrylýar. Hut şol sahnada-da, Aý garaňkylyga bürenenden soňra, şeytanyň aýaklarynyň arasyndan bir ýylan süýşenekläp gelyär. Ýylan Isa pygambere golaýlaşanda, Isa ony depgilemäge çalyşýar.

Hristian ynanjynda Gün Hezreti Isanyň simwoly hökmünde gelýär. Isanyň keşbi köpsanly suratlarda arkasyndan dogup gelýän Gün bilen bile çekilipdir. "Injil" Isa bilen şeýtanyň hiç haçam bir ýerde bolup bilmejekdigini öňe sürýär. Bu bolsa Aý bilen Günüň bir ýere gelip bilmejekdigi baradaky düşüňjäni simwollaşdyrýar. Isanyň Lilit bilen duşuşmagy-da şu nukdaýnazardan simwoliki sahnadyr. Film Isanyň wekilçilik eden ähli gymmatlyklaryny ýeňlişe uçran halda tamamlanýar. Şeýtanyň Isany ýeňendigi baradaky duýgy filmiň tutuş süňňüne siňdirilipdir. Kinofilme tomaşa edip bu ýagdaýa siňe üns berenler filmiň asla hristianlyk propogandasy däldigine göz ýetirerler.

• Metafiziki hasyl

Golliwudyň kinofilmlerinde ulanylýan simwollaryň düýp manysyna düşünmek üçin, megerem, tebigata, gadymy ynançlara, älemiň gurluşyna göz aýlamak gerek. Çünki simwollar arkaly aýdylmak islenýän zatlar bilen sahnada göni görkezilýän zatlar biri-birine çapraz gelýär.

Tebigatda her pasylyň özüne mahsus aýratynlyklary bolýar. Käbir ir-iýmişler belli-belli aýlarda ýetişýär, käbir balyklary diňe belli bir wagtda tutup bolýar. Her ekin meýdanynyň aýratyn hasyl toplanýan wagty bar. Älem aýlanyp duran çarhypeleklere bölünen mysalydyr. Her çarhypelegiň manysy, maksady, peýdasy we zyýany biri-birinden tapawutlydyr. Ýogsa-da, bu sistema metafiziki älem üçinem şeýlemikä? Ýagny

käbir gijeleriň, günleriň, aýlaryň we döwürleriň beýlekilere görä aýratynlyklarynyň bardygyny aýdyp bolarmy?

Fiziki kadalaryň metafiziki dünýäde-de ulanyp bolaýjak teoriýadygyny öňe sürenimizde, ähli dini mazmunly ynançlaryň "aýratyn gün" diýip hasap eden günleriniň we gijeleriniň bardygyny görýäris. Orta atan teoriýamyzyň hut şu nukdaýnazardan hem dogrulygyna ynanýarys. Bu aýratynlyklaryň ählisi aýlanyp duran çarhypelek sistemasynyň önümidir. Hristianlykda Hellouin ("Happy Halloween" – Angliýada, Irlandiýada, ABŞ-da, Kanadada belenilýär), Pasha, Noel, yslamda Haj möwsümi, mübärek aýlar, baýram günleri we anna gijeleri, ýewreýlerde Roş ha-Şana (ýewreýleriň Täze ýyly Ýom Kippur (Toba günü), Pesah (ýewreýleriň Müsürden köpçülikleýin çykan günü) ýaly belli-belli günler metafiziki hasylyň netijeli hasap edilýän wagtларыdyr.

• Ýogsa-da, ýaramazdygyna ynanylan şer güýçleriňem herekete geçýän aýratyn gijeleri bolup bilermi?

1975-nji ýylda ekranlaşdyrylan "Gara Aý" ("Black Moon" / "Чёрная луна") kinofilmi aýal bilen erkegiň arasyndaky mental garpyşykdan söz açýar. Iki adam jynsy Aýyň iki tarapyna meňzedilýär.

Haýyr bilen şeriň göreşi Aý ritually bilen simwollaşdyrylýar.

Aý spiritualizmde aýal bilen baglanyşdyrylýar. "Gara Aý" düşüňjesi dolan Aýyň ters tarapydyr. Dolan Aý aýyň iň aýdyň, iň ýagty gijesi bolsa, "Gara Aý" hem onuň iň garaňky gijesidir. Bu gije ýylda 13 gezek duş gelyär. Bu tümlük gijelerde ähli şer güýçler herekete geçýärmişler, ezoterik

ynançlara görä bu gijede edilen bet maksatly dogajadylaryň täsir edijilik güýji uly bolýarmyş. "Garri Potter" kinofilminde Remus Lupin diýen personaž hut şeýle tersokan jadygöýüň biridir. Onuň lakamy hem Munidir (Moony), ol Aý dolan wagtynda möjege öwrülýär.

"Gara Aý" pida ediljek adamyň gününe ysarat edýär. 2001-nji ýylyň 11-nji sentýabrynda bolup geçen terakt hem "Gara Aý" gijesinde bolup geçdi. Bütün dünýäni sarsdyran bu wakanyň şeýle günde bolup geçmegi tötänlikmi ýa dälmi, muny, elbetde, jedelleşmek gerek.

Golliwudyň önümçiliginden çykana "Alagaraňkylyk" ("Twilight" / "Сумерки") kinofilmler tapgyry hem tersokanlygyň we pida edilen adam mynasybetli gurnalýan dabaralaryň simwollaryny ulanýar. Kinofilmler tapgyrynyň ähli bölümleri "Aý ritualyna" indeksleşdirilipdir. Tersokanlyga eýerýänleriň (Wikka [wicca] taglymatynyň) dünýä boýunça sanynyň azlygyna garamazdan, sungat eserlerini öz täsirine almagy adatdan daşary üstünlikdigini bellemek gerek. Munuň üçin olar kinoşereketlere minnetdar bolmalydyrlar. Global aň gözegçilik merkezleri paganizm we wikka taglymatlaryna aýratyn üns bilen çemeleşip, bu çüýrük ynançlaryň simwollaryny çykarylan her kinofilme ussatlyk bilen siňdirmegi başaryrlar.

• **Lilit simwolikasy**

Lilit ýewreý okkultizminde Hezreti Adam atanyň birinji aýaly hasaplanýar. Ol adamsyny How eneden gabanyp, ondan bolanlary öldürjekdigine äht edýär. Lilit bäbek ölümleriniň we göwreli aýallaryň çaga düşmeleriniň sebäpkäridigine ynanylýar. Ýagny, ol metafizik keşbe girip, her dünýä inen çaga musallat bolýarmyşyn. Onuň Aýyň garaňky tarapy bilen alamatlandyrylmagy gözeilginçdir.

Lilit bir çaga ogrusydyr, onuň çaga ogurlygy baradaky rowaýaty ençeme amerikan kinofilmlerine tema bolup geldi. Barmak бүкүп sanardan kän bu mysallary hut şu nukdaýnazardan aýyl-saýyl etmelidiris.

1989-njy ýylda ekranlaşdyrylan "I Know My First Name is Steven" ("Я знаю, что моё имя Стивен") kinofilminde ogurlanan ýedi ýaşly çagajygyň kyssasy beýan edilýär. Maşgalasy tarapyndan oňly idi-issiwat edilmeýän Stiwen başga bir şähre göçensoňlar, hasam ýekesireýär. Ýeke özi içini hümledig ýörkä azgyn biri tarapyndan alnyp gaçylýar we birnäçe ýyllap jynsy zorluga sezewar bolýar. "Ýaramaz" güýç tarapyndan "alnyp gaçylan" çaganyň gören jebir-jepasy ýadyňa Lilitiň eden

kasamyny düşürýär.

1995-nji ýylda ekranlaşdyrylan "The City of Lost Children" ("Город потерянных детей") kinofilminde suratlandyrylan Aý şuglasy, garaňkylygyň höküm sürýän ýerasty dünýäsiniň gurluşy we kadalary düýpgöter tapawutlanýar.

Krank atly personaž çagalaryň düýşlerine girmäge ukyply aň gözegçilik hünärmenidir. Kinofilmdе Aý, ýitirim bolýan çagalar we aň gözegçilik konsepsiýalary üns bermäge degişli.

1976-njy ýylda ekranlaşdyrylan "The Omen" ("Омен"), 2000-nji ýylda ekranlaşdyrylan "Bless the Child" ("Благословите Дитя"), 2007-nji ýylda ekranlaşdyrylan "Whisper" ("Шептать") ýaramaz güýçleriň eline düşen çagalar baradaky kinofilmlerdir. Ýagny, "alyp gaçma" simwoly bu gezek ruhumyzyň alnyp gaçylmagy manysynda garşymyza çykýar.

2003-nji ýylda ekranlaşdyrylan "The Missing" ("Пропавший без вести") kinofilminde transformasiýa, ýagny keşpden keşbe geçmek ukybyna eýe bolan ýaramaz güýç tarapyndan ogurlanan bir gyzyň kyssasy beýan edilýär. Özem şol gyzyň adynyň Liliýa bolmagy tötänlik däl bolsa gerek. Dartgynly epizodlardan we elhençliklerden doly bu kinofilmlerde ulanylýan rituallar köplenç köpleriň gözüne ilmän galýar.

Aý iň gadymy paganistik dinlerden bári, birnäçe zady alamatlandyrmakda möhüm simwollaryň biri bolup gelýär. Aý gijäniň we tümlügiň simwoly hasap edilmek bilen birlikde, tümlügiň nyşany bolan ýaramazlyklary hem alamatlandyrýar hem-de her günde ýüzüni çalyşýar. Ol bu babatda özgerip, täzelenip durmaga ukyplydyr.

Gadymy Wawilon ynanjyna görä "Sin" Aý hudaýydyr. Iňlis dilinde "günä" diýmegi aňladýan "sin" sözi hem şu gadymy adalga bilen baglanyşykly sözdür.

2005-nji ýylda Frenk Milleriň romany esasynda ekranlaşdyrylan "Günä şäheri" ("Sin City" / "Город грехов") kinofilminiň ähli sahnalarynyň Aýyň ýagtysynda düşürilmegi tötänlik dälidir.

Golliwud kinofilmlerindäki simwollaryň çuňňur we bir-birinden tapawutlydygyna garamazdan birnäçe siňňitli yşaratlary berýän manylary bar. Ýöne bular nämä yşarat edýär? Ol yşaratlar arkaly näme diýilmek islenýär? Bölek-büçek yşaratlar

birleşdirilende orta näme çykýar. Söhbetimiziň indiki bölümlerinde ähli ownuk yşaratlary birleşdirip, eliňize "Golliwud simwollarynyň bitewi kartasyny" bermäge çalyşarys.

USA_SABAH Teatr we kino sungaty